

Arap Dili Öğretiminde Yüz Yüze ve Uzaktan Öğretimin Değerlendirilmesi

The Evaluation of Face-to-Face and Distance Education in Teaching Arabic Language

Yakup KIZILKAYA*^{ID} & Lokman CERRAH**^{ID} & Murat ÇİFTLİ***^{ID}

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye.

E-mail: yakup.kizilkaya@atauni.edu.tr

^{ID}<https://orcid.org/0000-0001-7930-3300>

** Doç. Dr., Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye.

E-mail: lokmancerrah@atauni.edu.tr

^{ID}<https://orcid.org/0000-0002-7330-4422>

***Öğr. Gör., Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.

E-mail: murat.ciftli@atauni.edu.tr

^{ID}<https://orcid.org/0000-0001-7930-3300>

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:

Yakup KIZILKAYA,
Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye.

Submission/Başvuru:

29 Mart/March 2024

Acceptance /Kabul:

21 Mayıs/May 2024

Citation Atf/:

KIZILKAYA, Yakup, Lokman CERRAH, Murat ÇİFTLİ "Arap Dili Öğretiminde Yüz Yüze ve Uzaktan Öğretimin Değerlendirilmesi." *Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)* 7, no. 1 (2024): 105-132.

Öz

İletişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte dijital öğretim imkanları çeşitlenmiş ve uzaktan eğitim uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Öğretimin bazı alanlarında sürdürülen uzaktan eğitim uygulamalarının alanı, pandemiyle birlikte genişlemiş ve eğitim uzaktan yapılmıştır. Böylece uzaktan eğitim uygulamaları, eğitim camiası ve toplum tarafından kabul görmeye ve benimsenmeye başlamıştır. Dahası pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarının birçok avantajı fark edilmiştir. Bu nedenle yüz yüze eğitimin yanında uzaktan eğitimin belirli oranda uygulanması benimsenmiştir. İki öğretim modelinin bir arada uygulandığı modele hibrit veya harmanlanmış öğretim modeli adı verilmektedir. Uzaktan eğitim uygulamaları ve hibrit model, Arapça öğretimi alanında da sürdürülmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, Arapça öğretimi alanında uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim uygulamalarını, öğrencilerin bakış açısından, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi zorunlu Arapça hazırlık sınıfı örneğinde araştırmaktadır. Bu araştırmayla birlikte Arapça öğretimi alanında uygulanacak hibrit eğitim modelinin geliştirilmesine ilişkin verilerin ve sonuçların elde edilmesi amaçlanmaktadır. Nitel bir yöntem izlenen çalışmada açık uçlu sorulardan oluşan anket tekniği kullanılmıştır. Öğrencilerden aldıkları eğitimi müfredatın aktarımı, dil becerilerinin kazandırılması, derste kullanılan yöntem, teknik, ölçme, değerlendirme ve etkinlikler bakımından değerlendirmeleri istenmiştir. Çalışmanın özgün yanı, araştırmayı Arapça öğretimi alanında yapmasıdır. Çalışmada elde edilen temel sonuç, dil eğitiminde esas model olarak yüz yüze eğitimin uygulanması, uzaktan eğitimin ise yardımcı model olarak daha çok ders etkinlikleri alanında kullanılması şeklinde ortaya çıkmıştır. Arapça dil becerilerinin geliştirilmesi açısından bu çalışmada ulaşılan sonuçların, dil becerilerini ayrıntılı inceleyecek daha sonraki çalışmalarda kullanılabilceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap dili ve belagati, yabancı dil öğretimi, Arapça öğretimi, harmanlanmış öğrenme.

Abstract

Due to the developments in communication technology, opportunities of digital education have diversified and applications of distance education have become widespread. The scope of distance education practices in some areas of education has expanded with the pandemic and education has been carried out remotely. Thus, distance education practices have begun to be accepted and adopted by the community of education and society. Moreover, many advantages of the applications of distance education have been noticed during the pandemic period. For this reason, it has been adopted to implement distance education to a certain extent in addition to face-to-face education. The model in which two teaching models are applied together is called hybrid or blended teaching model. Distance education practices and hybrid model are also continued in the field of teaching Arabic. In this context, this study investigates face-to-face and distance education practices in the field of teaching Arabic, from the students' perspective, using the compulsory Arabic preparatory class of Atatürk University Faculty of Theology, as an example. With this research, it is aimed to obtain data and results regarding the development of the hybrid education model to be applied in the field of teaching Arabic. A qualitative method was followed in the study, and a survey technique consisting of open-ended questions was used. Students were asked to evaluate the education they received in terms of the transfer of the curriculum, the acquisition of language skills, the methods, techniques, measurement, evaluation and activities used in the course. The unique aspect of the study is that it conducts the research in the field of teaching Arabic. The main result obtained in the study is that face-to-face education is used as the main model in language education, and distance education is used as an auxiliary model mostly in the field of course activities. It is thought that the results obtained in this study in terms of improving Arabic language skills can be used in subsequent studies that will examine language skills in detail.

Keywords: Arabic language and rhetoric, foreign language teaching, teaching Arabic, blended learning.

Extended Abstract

The applications of distance education contain many opportunities that can be used in education. The combination of these opportunities with face-to-face education has created the blended education model. It has been observed that with the development of technology, this model has begun to take its place in education and training and has been applied more intensively with the pandemic. It is seen that this model, which has been used in the field of education in recent years, can be used more functionally in the following years. For this reason, course contents are prepared in many areas of education and the methods and techniques to be applied in teaching are emphasized. In the period that started with the pandemic, blended learning practices were also included in Arabic education. It is thought that evaluating and comparing distance education and face-to-face education practices applied in Arabic teaching will contribute to the more effective and efficient execution of Arabic teaching and the determination of effective methods, techniques and course contents in this field. For this reason, in this study, the opinions of students studying in both models were taken, a photograph of the applied processes was taken, and opportunities for developing course contents and

applications were tried to be determined. Many surveys have been conducted on the functions and qualities of distance education. These studies are mostly aimed at evaluating the content of distance education. In this study, face-to-face and distance education activities were comparatively evaluated and analyzed. The study's evaluation of both teaching practices in terms of Arabic education constitutes its unique value.

In this study, issues regarding the determination and development of distance education materials that can be applied in the field of Arabic teaching due to the unique characteristics of Arabic will be discussed. The aim of the study is to evaluate the Arabic teaching applied in the compulsory preparatory classes of the faculty of theology, where Arabic teaching is carried out, and to prepare data for blended learning applications that can be applied in the following periods by analyzing face-to-face and distance education practices. In order to achieve the stated purpose, the quality and quantity of the group to be interviewed were determined, the results of the critical literature review were compared with observations, an interview form was created, interview questions were applied and evaluated, the data were subjected to text analysis, and presented in accordance with the subject and purpose.

The subject of the study is the evaluation of face-to-face and distance education activities in Arabic teaching according to students' opinions. In addition, in the light of these opinions, approaches, methods, techniques, measurement-evaluation, etc. that can be used in blended Arabic teaching, are also included in this study. The aim is to obtain results and data that will contribute to the development of teaching practices. In the study, face-to-face and distance education studies were tried to be examined in the categories of transfer of the Arabic course curriculum, teaching of the courses, acquisition of Arabic language skills, methods and techniques applied in the courses, course activities and measurement-evaluation.

Qualitative method was applied in the study, aiming to examine and understand the subject in detail and in depth rather than examining it statistically. In this study, designed as a case study, the opinions of students who learned Arabic through face-to-face and distance education were taken and evaluated in terms of blended education in order to create a more qualified blended learning environment in Arabic teaching. Students were asked to answer the open-ended questions in the prepared interview form. The interview form consisted of sections: transfer of the curriculum, evaluation of Arabic language skills, methods and techniques used in teaching Arabic, course delivery and teacher-student interaction.

Although the basis in education is face-to-face education, the distance education model also offers some opportunities that support education in different aspects. One of the important aspects of distance education is that it offers opportunities to appeal to individuals with different learning styles through different activities according to their learning styles. This teaching model, which is mandatory under pandemic conditions, has opportunities to be applied together with face-to-face teaching. In this context, it is recommended to support face-to-face education with distance education applications, develop digital education materials, develop activities that enable student participation and include other applications. Undoubtedly, increasing such activities will increase the quality of education. On the other hand, the field of education also has a large share in determining the quality and type of such applications. The type of teaching applied, the characteristics of the program and its unique qualities are the determining factors of the quality and content of distance education applications.

Bringing face-to-face education and distance education together by determining the aspects in which they are more effective is important in creating a more qualified teaching environment. Although these two education models seem to be alternatives to each other, they actually contain opportunities that complement and support each other. For this reason, one of the recommended teaching approaches is blended teaching style. This form of teaching, which can also be expressed as hybrid learning or mixed learning, combines the approaches, methods and other practices of face-to-face and distance education in a way that supports each other. Blended learning offers the opportunity to complete the missing aspects of one of the face-to-face and distance education applications with the other. Since blended teaching is a new field that has emerged with the development of digital opportunities, studies in this field have increased in recent years. It is thought that the field will become more qualified with studies examining blended teaching in various dimensions.

In the study, it was understood that face-to-face education is considered important by students due to its many opportunities. In this, face-to-face education creates a suitable area for lessons due to the seriousness of the classroom environment, face-to-face education allows one-to-one and rapid communication and interaction between the instructor and the student, effective use of in-class course materials, providing quick feedback to the questions asked, and more effective examinations. It is seen that friendship situations in the classroom environment positively affect student motivation and learning, the audio and video problems that may be encountered in distance education do not occur in face-to-face education, and the body language of the instructor, which is important in

language teaching and speaking lessons, can be seen more effectively in face-to-face education. Distance education is considered important by students due to some of the opportunities it provides. Reasons for this include the fact that the environment in distance education is quiet and calm, thus affecting education positively, saving time as it eliminates the problems related to transportation and vehicles, having the opportunity to watch the lessons again because they are recorded in distance education, and this allows the lesson to be reinforced. When findings are evaluated, it is seen that face-to-face teaching, which is more effective in language teaching, is important in the activity required by the classroom environment, students' seeing each other and the teacher, mutual interaction of students with each other and the instructor, and instant detection and correction of spelling and pronunciation errors. For this reason, face-to-face teaching is considered more important in terms of developing speaking and writing skills, which are Arabic expression skills. However, it is understood that it is important to benefit from the opportunities of distance education, which allows lessons to be watched again and minimizes dependence on a particular place. On the other hand, it is considered that distance education opportunities that allow listening to the lesson again can be used to improve Arabic listening and reading skills. In subsequent studies, especially Arabic language skills can be examined in detail in the context of these results of the study.

Arap Dili Öğretiminde Yüz Yüze ve Uzaktan Öğretimin Değerlendirilmesi*

GİRİŞ

Uzaktan eğitim uygulamaları, öğretimde kullanılabilecek birçok imkân barındırmaktadır. Bu olanakların yüz yüze eğitimle birlikte yürütülmesi, harmanlanmış eğitim modelini ortaya çıkarmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle bu modelin eğitim-öğretimde yerini almaya başladığı, pandemi ile birlikte daha yoğun uygulandığı görülmüştür. Son yıllarda eğitim-öğretim alanında kullanılan bu modelin sonraki yıllarda daha işlevsel biçimde kullanılabileceği görülmektedir. Bu sebeple eğitimin birçok alanında buna yönelik ders içerikleri hazırlanmakta, öğretimde uygulanacak yöntem ve teknikler üzerinde durulmaktadır. Pandemiyle başlayan süreçte Arapça eğitiminde de harmanlanmış öğrenme uygulamalarına yer verilmiştir. Arapça öğretiminde uygulanan uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim uygulamalarının değerlendirilmesi ve karşılaştırılması, Arapça öğretiminin daha etkin ve verimli yürütülmesine, bu alanda etkili yöntem, teknik ve ders içeriklerinin belirlenmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu sebeple bu çalışmada her iki modelde eğitim gören öğrenci görüşleri alınarak, uygulanan süreçlerin bir fotoğrafı çekilmiş, ders içerikleri ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik olanaklar belirlenmeye çalışılmıştır. Uzaktan eğitimin işlev ve niteliklerine yönelik birçok anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalar, daha çok uzaktan eğitimin içeriğini değerlendirmeye yöneliktir. Bu çalışmada ise yüz yüze ve uzaktan eğitim faaliyetleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Çalışmanın her iki öğretim uygulamasını Arapça eğitimi noktasında değerlendirmesi onun özgün değerini oluşturmaktadır.

Pandemiyle birlikte zorunlu olarak uygulanan uzaktan eğitimin ve dolayısıyla dijital imkanların, bundan sonra da daha yoğun kullanılacağı görülmektedir. Nitekim yüz yüze eğitimin, dijital içeriklerle desteklenmesi kurumlarca tavsiye edilmektedir. Bu çalışma, yüz yüze ve uzaktan eğitim uygulamalarını bir araya getiren harmanlanmış eğitime öğrencilerin bakışını Arapça öğretimi bağlamında ele almaktadır. Çalışmanın, daha işlevsel olduğu düşünülen öğretim faaliyetlerinin belirlenmesi ve harmanlanmış öğretimde uygulanabilecek ders içeriklerinin tür ve niteliklerinin belirlenip zenginleştirilmesi noktasında Arapça öğretim faaliyetlerine katkı sunması beklenmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının, ilahiyat fakültelerinde yürütülen Arap dili eğitiminin yanı sıra Arapça öğretimini lisans düzeyinde gerçekleştiren Arap Dili ve Edebiyatı, Arapça Öğretmenliği ve Arapça Mütercim-

* Destekleyen Kurum: Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SAB-2022-10394 numaralı “Arapça Öğretiminde Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Değerlendirilmesi ve Harmanlanmış Öğretim Olanaklarının Geliştirilmesi” projesinde elde edilen verilerden üretilmiştir. Etik Kurul Kararı: Çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığının 14.02.2022 tarihli ve 4/39 sayılı etik kurul kararı ile yapılmıştır.

Tercümanlık bölümlerinde uygulanacak hibrit modelin geliştirilmesine de katkı sunacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Arapça öğretiminin yürütüldüğü ilahiyat fakültesi zorunlu hazırlık sınıflarında uygulanan Arapça öğretimini değerlendirmek, yüz yüze ve uzaktan eğitim uygulamalarını analiz ederek sonraki dönemlerde uygulanabilecek harmanlanmış öğrenme uygulamalarına veri hazırlamaktır. Belirtilen amacı gerçekleştirmek üzere şu adımlar izlenecektir:

1. Görüşme grubunun nitelik ve niceliği belirlenmiş,
2. Eleştirel literatür taramasının sonuçları gözlemlerle karşılaştırılmış,
3. Görüşme formu oluşturulmuş,
4. Görüşme soruları uygulanmış ve değerlendirilmiş,
5. Veriler metin analizine tabi tutulmuş,
6. Veriler konu ve amaca uygun bir şekilde sunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Çalışmanın konusu, Arapça öğretiminde yüz yüze ve uzaktan eğitim faaliyetlerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Ayrıca bu görüşler ışığında harmanlanmış Arapça öğretiminde kullanılabilir yaklaşım, yöntem, teknik, ölçme-değerlendirme vb. öğretim uygulamalarının geliştirilmesine katkı sunacak sonuçların ve verilerin elde edilmesidir. Çalışmada yüz yüze ve uzaktan eğitim çalışmaları aşağıdaki kategorilerde incelenmeye çalışılmıştır.

1. Arapça ders müfredatının aktarımı
2. Derslerin işlenişi (fonetik (ses bilgisi), gramer (sarf-nahiv), okuma, konuşma ve yazma)
3. Arapça dil becerilerinin kazandırılması (dinleme, okuma, konuşma, yazma)
4. Derslerde uygulanan yöntem ve teknikler
5. Ölçme ve değerlendirme
6. Ders etkinlikleri (ders tekrarı, ödevler, kaynaklar ders materyalleri, öğretmen-öğrenci etkileşimi, öğrencilerin derse katılımı, bireysel çalışma, grup çalışması, öğreticinin rolü ve öğreticiye soru sorma)

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada konunun istatistiksel yönden incelenmesinden ziyade ayrıntılı ve derinlemesine incelenmesi ve anlaşılmasını hedefleyen nitel yöntem

uygulanmıştır.¹ Bir durum çalışması biçiminde tasarlanan bu çalışmada Arapça öğretiminde daha nitelikli bir harmanlanmış öğrenme ortamının oluşturulabilmesi için Arapça öğrenimini yüz yüze ve uzaktan eğitim yoluyla alan öğrenci görüşlerinin alınması ve harmanlanmış eğitim açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu amaçla hazırlanan görüşme formu, beş bölümde toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Çalışma grubu, Atatürk Üniversitesi İlahiyat fakültesinde 2019-2020 eğitim öğretim yılında Arapça eğitimini yüz yüze ve uzaktan eğitim yoluyla alan 39 kız 11 erkek olmak üzere toplam 50 hazırlık sınıfı öğrencisinden oluşturulmuştur. Katılımcı öğrenciler Arapça eğitimlerini 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz yarıyılında yüz yüze bahar yarıyılında uzaktan eğitimle almışlardır. Görüşme formları ilk değerlendirmede cinsiyet açısından kız öğrenciler için K1, K2... erkek öğrenciler için ise E1, E2... şeklinde sıralı olarak düzenlenmiştir. Öğrencilerden K1, K2, K3, K4, K8, K11, K12, K14, K15, K17, K19, K29, K30, K31, K32, K34, K37, K38, K39, E1, E2, E3, E4, E6, E7 ve E11 İmam Hatip Lisesi, K5, K6, K7, K9, K10, K13, K16, K18, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K33, K35, K36, E5, E8, E9 ve E10 ise İmam Hatip Lisesi dışında bir liseden mezun olmuştur. Hazırlanan görüşme formundaki açık uçlu sorulara öğrencilerin cevap vermesi istenmiştir. Görüşme formu müfredatın aktarımı, Arapça dil becerilerinin değerlendirilmesi, Arapça öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler, dersin işlenişi ve öğretmen-öğrenci etkileşimi bölümlerden oluşmaktadır.

ALAN TARAMASI

Uzaktan eğitim uygulamalarının işleyişine yönelik olarak kurumlar tarafından usul ve esaslar belirlenmiştir. Yüksek Öğretim Kurulunun Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar adlı kararı, üniversitelerde uygulanan uzaktan eğitimin kapsam ve ilkelerini belirlemektedir.² Öte yandan pandemiyle birlikte daha yakından tanınan uzaktan eğitim uygulamalarının nitelik ve verimliliğini artırmaya yönelik birçok materyal hazırlanmıştır. Bu bağlamda Yüksek Öğretim Kurulu tarafından da bu öğretim biçiminin nitelik ve verimliliğinin artırılmasına yönelik ilke ve esasların yer aldığı alan rehber hazırlanmıştır.³ 2021-2022 eğitim öğretim yılında yükseköğretimde yüz yüze eğitimin yanında uzaktan eğitim uygulamalarının da devam ettirilmesi, yüz yüze eğitimin uzaktan eğitim uygulamalarıyla desteklenmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu bağlamda yüz yüze ve uzaktan eğitimin birlikte yürütüldüğü harmanlanmış eğitim modelinin uygulanabileceği belirtilmiştir.⁴

Pandemiyle birlikte öğrenci ve öğretmenlerin daha yakından ve yoğun biçimde tecrübe ettiği bu modelin her geçen gün daha verimli ve etkili biçimde kullanılır

¹ Fatma Nevra Seggie ve Yasemin Bayyurt, *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2015), 2.

² Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar (YKUÖİUE), Yüksek Öğretim Kurulu (2020).

³ Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar Rehberi (KSEÖSYUR), Yüksek Öğretim Kurulu (2021).

⁴ KSEÖSYUR, md. 1-5.

hale geldiği söylenebilir. Eğitimde esas olan yüz yüze eğitim olmakla beraber uzaktan eğitim modeli de eğitimi farklı yönlerden destekleyen birtakım imkanlar sunmaktadır. Farklı öğrenme biçimlerine sahip bireylere, öğrenme stillerine göre değişik etkinliklerle hitap edebilecek imkanlar sunabilmesi uzaktan eğitimin önemli yanlarından birisidir. Pandemi şartlarında zorunlu olarak uygulanan bu öğretim modeli yüz yüze öğretimle birlikte uygulanabilecek imkanlar taşımaktadır. Bu bağlamda yüz yüze eğitimin uzaktan eğitim uygulamalarıyla desteklenmesi, dijital eğitim materyallerinin geliştirilmesi, öğrenci katılımını sağlayan etkinliklerin geliştirilmesi ve daha başka uygulamalara yer verilmesi tavsiye edilmektedir.⁵ Hiç şüphesiz bu tür faaliyetlerin artırılması eğitimin kalitesini artıracaktır. Öte yandan öğretim alanının da bu tür uygulamaların nitelik ve çeşidinin belirlenmesinde payı büyüktür. Uygulanan öğretimin türü, programın özellikleri ve kendine özgü nitelikleri uzaktan eğitim uygulamalarının nitelik ve içeriğini belirleyici unsurlardır.⁶ Bu çalışmada Arapça öğretimi alanında Arapçanın kendine has özellikleri sebebiyle uygulanabilecek uzaktan eğitim materyallerinin belirlenmesine ve geliştirilmesine yönelik hususlar ele alınacaktır.

Pandemi öncesinde de uygulanmakta olan ve pandemi sonrasında yoğun biçimde uygulanmaya başlanan uzaktan eğitimin önem ve niteliğine dair birçok çalışma yapılmıştır. Çalışmalarda uzaktan eğitimin tarihi süreci incelenmiş,⁷ olanak ve sınırlılıklarına yönelik tespitlerde bulunulmuş⁸, programın yaklaşım ve ilkelerinden bahsedilmiş ve uygulanan yöntem ve teknikler ele alınmış,⁹ uzaktan eğitimin nitelik ve içeriğine yönelik tespitlerde bulunulmuş ve uygulanan yöntem ve teknikler değerlendirilmiştir.¹⁰ Bu çalışmanın değerlendirme sürecinde daha önce yapılan bu çalışmaların verilerinden yararlanılacaktır.

⁵ KSEÖSYUR, md. 1-7; Atatürk Üniversitesi, *Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Yol Haritası* (Atatürk Üniversitesi: Kurumsal İletişim Direktörlüğü, 2021), 9.

⁶ Atatürk Üniversitesi, *Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Yol Haritası*, 15.

⁷ Aras Bozkurt, "Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını," *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 3, no. 2 (2017); Ali Murat Kırık, "Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Durumu," *Marmara İletişim Dergisi / Marmara University Journal of Communication* 21 (2014): 85-124.

⁸ Asiye Toker Gökçe, "Küreselleşme Sürecinde Uzaktan Eğitim," *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 11 (2008): 1-12; Mustafa Dolmacı ve Ahmet Dolmacı, "Eş Zamanlı Uzaktan Eğitimle Yabancı Dil Öğretiminde Öğretim Elemanlarının Görüşleri: Bir Covid 19 Örneği," *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 18, no. 2 (2020): 706-732; Seçil Tümen Akyıldız, "Pandemi Döneminde Yapılan Uzaktan Eğitim Çalışmalarıyla İlgili İngilizce Öğretmenlerinin Görüşleri (Bir Odak Grup Tartışması)," *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 21 (2020): 679-696.

⁹ Melike Aydemir, *Uzaktan Eğitim Program, Ders ve Materyal Tasarımı* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2018); Aytekin İşman, *Uzaktan Eğitim* (Ankara: Pegem Akademi, 2011); Ömür Akdemir, "Yükseköğretimimizde Uzaktan Eğitim," *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1, no. 2 (2011): 69-71.

¹⁰ Aysun Eroğlu ve Alpaslan Okur, "Yabancı Dil Olarak Türkçeyi Uzaktan Öğretenlerin Uzaktan Öğretime İlişkin Metaforik Algıları," *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 10 (2021): 325-338; Ertuğ Can, "Coronavirüs (covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye'de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları," *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 6, no.2 (2020): 11-53; Melike Arslan vd., *Pandemi Sonrası Dönemde Açık Öğrenme ve Uzaktan Eğitim* (Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2021).

Arapça eğitimde konu ile ilgili çalışmalarda ise uzaktan eğitim sürecinin birtakım yönleriyle değerlendirildiği görülmektedir. Yapılan nitel bir çalışmada öğrenci gözünden uzaktan eğitimin sürecinin avantaj-dezavantajları karşılaştırılmış ve aralarındaki farklar incelenmiştir.¹¹ Bir başka çalışma Arapça öğretiminde uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik akademisyen görüşlerini ele alınmıştır.¹² Diğer çalışmalarda ise uzaktan eğitim yoluyla Arapça öğretimi uygulamalar bağlamında ele alınmıştır.¹³ Öğrenci görüşleri bağlamında konuyu inceleyen bu çalışma ise Arapça eğitim sürecine yoğunlaşmakta ve öğretim süreç ve uygulamaları çeşitli yönleriyle değerlendirilmektedir.

Yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimin daha etkin oldukları yönlerin belirlenerek bir araya getirilmesi daha nitelikli bir öğretim ortamı oluşturulmasında önemlidir. Bu iki eğitim modeli birbirinin alternatifi gibi görünse de esasında birbirini tamamlayan ve destekleyen imkanlar barındırmaktadır. Bu sebeple önerilen öğretim yaklaşımlarından birisi de harmanlanmış (karma) öğretim biçimidir. Blended learning, hybrid learning veya mixed learning terimleriyle de ifade edilebilen bu öğretim biçimi, yüz yüze ve uzaktan eğitimin yaklaşım, yöntem ve daha başka uygulamalarının birbirlerini destekleyecek biçimde birleştirmektedir.¹⁴ Harmanlanmış öğrenme, yüz yüze ve uzaktan eğitim uygulamalarından birinde eksik kalabilecek yönlerin diğeriyle tamamlanabilmesine imkan sunmaktadır.¹⁵ Harmanlanmış öğretim, dijital olanakların gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni bir alan olduğundan bu alandaki çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Harmanlanmış öğretimi çeşitli boyutlarıyla inceleyen çalışmalarla alanın daha nitelikli hale geleceği düşünülmektedir.¹⁶

¹¹ Ali Öncü ve Recep Kırıcı, "Covid 19 Pandemi Sürecinde İlahiyat Arapça Hazırlık ve Lisans Öğrenimi Gören Öğrencilerin Deneyimleri Hakkında Bir Durum Çalışması," *Turkish Academic Research Review* 6, no. 5 (2021): 1414-1446.

¹² Gül Şen Yaman, "Arapça Öğretiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Yönelik Akademisyen Görüşleri," *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1. Uluslararası Yabancı Dil Eğitimi Sempozyumu Özel Sayısı (2022): 79-114.

¹³ Muhammet Vehbi Dereli, "Küresel Salgın Döneminde Uzaktan Eğitimle Arapça Öğretimi-NEÜ İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Örneği," *Olağandışı Dönemlerde Ahlak ve Vicdan Ekseninde Değişim Süreklilik ve Sürdürülebilirlik*, ed. Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar vd. (Konya: Sebat Ofset Matbaacılık, 2021), 2:100-120; Yusuf Akçakoca, "Pandemi Dönemi Arapça Öğretiminde Seviye Sorunu -Gramer Örneği-," *1. Pandemi Sürecinde Yabancı Dil Öğretimi Uluslararası Kongresi 19-20 Haziran 2021*, ed. Mahmud Kaddum (İstanbul: Hiperyayın, 2021), 294-303.

¹⁴ Charles R. Graham, "Blended Learning Systems Definition, Current Trends and Future Directions," *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives*, ed. Curtis J. Bonk ve Charles R. Graham (San Francisco: Pfeifer, 2006), 4; Çelebi Uluyol ve Şirin Karadeniz, "Bir Harmanlanmış Öğrenme Ortamı Örneği: Öğrenci Başarısı ve Görüşleri," *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Haziran 6, no. 1 (2009): 61; Haluk Ünsal, "Yeni Bir Öğrenme Yaklaşımı: Harmanlanmış Öğrenme," *Milli Eğitim Dergisi* 40, no.185 (2010), 131.

¹⁵ Kerim Karabacak, "Lisansüstü Bilimsel Araştırma Teknikleri (BAT) Dersinin Uzaktan Öğretimi'ne İlişkin Uzaktan Öğretim Öğrencilerin Görüşleri," *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2013), 76.

¹⁶ Mustafa Tevfik Hebece ve Ertuğrul Usta, "Türkiye'de Harmanlanmış Öğrenme Eğilimleri: Bir Literatür Çalışması," *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19 (2015): 211.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Müfredatın Aktarımı

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arapça öğretimi, fonetik, gramer, okuma, konuşma ve yazma dersleri aracılığıyla yapılmaktadır. Bu alanlardaki öğrenci görüşlerini tespit maksadıyla katılımcılara “Arapça müfredatın aktarımı açısından yüz yüze ve uzaktan eğitimi değerlendirebilir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya yazılı olarak verilen cevaplar değerlendirildiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Arapça müfredatında ses bilgisinin (fonetik) aktarımına yönelik sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde dilsel hataların daha açık görülebilmesi, yanlışların düzeltilebilmesi, ses öğretiminde önemli olan eğitimcinin beden dilinin görülebilir olması ve uzaktan eğitimde bazen yaşanan ses ve görüntü sorunları sebebiyle yüz yüze eğitimin öğretim sürecini daha verimli hale getirdiği ifade edilmektedir. Özellikle Arapçaya yeni başlayanlar için fonetik dersinde yüz yüze eğitimin daha faydalı olduğu ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda yapılan açıklamalardan bazıları şunlardır:

“Kur’an-ı Kerim’i yüz yüze okumak, hataların daha iyi görülmesi ve öğrencilerle yakından ilgilenilmesi bakımından daha verimli olacaktır diye düşünüyorum.” (K2)

“Bu dersimiz kesinlikle yüz yüze yapılmalı. Uzaktan derslerde Kur’an okuduğumuzda mahreçler, tecvitler, sesler anlaşılıyor. Ayrıca Kur’an’ı tam anlamıyla uzaktan derslerde öğrenmek çok zor”. (K18)

“Ses bilgisi bana göre hiçbir şekilde online olmamalı. Çünkü hoca dersi öğrenciye iyi bir şekilde aktarmak istiyorsa bunu yüz yüze yapıp ağzıyla eliyle veya tahtaya çizdiği harfi göstererek yapmalı. Bunu online derste de yapabilir. Öğrencinin o sesi nasıl çıkarması gerektiğini öğretmenin yüz yüze bütün öğrencilere uygulaması gerekir. (K6)

“Fonetik dersinin yüz yüze olması daha iyi. Çünkü online eğitimde yaşanan ses veya görüntü sorunlarından dolayı ders verimli geçmeyebilir.” (K13)

Bununla birlikte uzaktan eğitimi fonetik dersi için daha faydalı ve verimli bulanlar bulunmaktadır. Seslerin tekrar dinlenebilmesine imkan vermesi uzaktan eğitimin bir avantajı olarak dile getirilmektedir.

“Online da ses ve fon daha iyi idi.” (K11)

“Online eğitimde (fonetik dersi) daha iyi idi. Çünkü dersleri tekrar dinleme şansımız vardı.” (K25)

Arapça müfredatında gramer (sarf, nahiv) kurallarının öğretimi ve uygulamasına yönelik soruya verilen cevaplarda katılımcılar, bu ders için gerek öğretici-öğrenci arasında gerekse öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı etkileşiminin önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Öte yandan sorulara anlık dönüt alabilme imkânı

vermesi ve sınıf içi materyal kullanımının da bu derste önemli olduğu gerekçesiyle yüz yüze eğitim önemsenmektedir.

“Tahtanın aktif kullanımı ve soru cevap tekniğinin daha etkin kullanılması nedeniyle yüz yüze eğitim daha iyi.” (E11)

“Uzaktan eğitimde öğretmen öğrenci etkileşimi olmayıp daha çok hocanın anlatıp bitirdiği ders oluyor. Yüz yüze eğitimde her öğrencinin derse katılması mümkün ve örneğin gramer dersinde herkesin bir örnekle konuyu daha iyi anladığını düşünüyorum. Öğrencilerin birbirlerine ders konusunda ve başka konularda yardımcı olması açısından yüz yüze daha iyi.” (K2)

“Yüz yüze eğitim her zaman daha verimli. Öğrencinin konuyu anlaması ve hoca ile karşılıklı göz teması kurarak, örnekler vererek öğrencinin daha iyi anlaması açısından yüz yüze daha iyi.” (K8)

Bazı öğrenciler kayıt altına alınan derslerin tekrar izlenebilmesi ve sunu şeklinde işlendiğinde tablolar şeklindeki görselleştirmenin daha faydalı olduğu gerekçesiyle uzaktan eğitimin önemli olduğunu belirtmektedir.

“Uzaktan eğitimin gramer dersi için daha elverişli olduğunu düşünüyorum. Çünkü gramer dersinde tablolar uzaktan eğitimle daha etkili sunuluyor.” (K3)

“Dersin anlaşılmadığı durumlarda tekrar dinleme imkânı olduğu için online ders daha faydalı olur” (E4)

Öte yandan bazı öğrenciler, her iki yöntemin de faydalı olabileceğini ifade etmektedir.

“Gramer eğitiminde benim için yüz yüze ya da online olmasının avantajları hemen hemen aynı. Her ikisinin de faydalı olduğunu düşünüyorum.” (K13)

“Sarf ve nahiv online veya yüz yüze yapılabilir. Online olma sebebi ders bölünmeden daha hızlı aktarılıp ve daha sonra izleme fırsatı verilir. Yüz yüze olursa öğrenci daha çok verim alır ve dersi daha iyi hatırlar. Online eğitimde öğrenci dersi açık bir yere bırakıp gider. Veya on yirmi dakika online derste kalıp daha sonra canı sıkıldığı için çıkabilir. Bu yüzden bu dersin yüz yüze yapılması daha faydalıdır.” (K6)

Arapça müfredatında konuşma (muhadese - speaking) becerilerinin kazandırılmasına yönelik soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde yüz yüze eğitimin etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu iddianın sebepleri arasında üslup ve ağız hareketlerinin görülmesi, karşılıklı oluş, kolay etkileşim imkânının bulunması, cümle ve ibareyi öğreticiden birebir duyma imkânının oluşu, dönüt almanın daha kolay oluşu, aktif katılımın daha fazla oluşu, sınıf ortamının daha ciddi ve pratiğe daha çok imkân sağlıyor oluşu gibi hususlar sayılabilir. Bu hususları ortaya koyan bazı cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“Yüz yüze eğitim elverişlidir. Yabancı bir dili konuşmak için ağız hareketlerini izleyebilmek gerekir.” (E3)

“Bu dersin yüz yüze olmasını istiyorum. Öğrenme açısından daha kolaylık sağlar. Arapça konuşmayı öğrenmek yüz yüze eğitimde daha mümkün.” (K20)

“Konuşma dersinde evde etkinlik yapamazken sınıfta arkadaşlarımıza espriyle bile bir Arapça kelime söylesek kalıcı oluyor. Bu dersin kesinlikle yüz yüze olması gerektiği kanaatindeyim.” (K30)

“Konuşma dersleri yüz yüze olmalıdır. Uzaktan derslerde konuşma üzerine pratikler yapılamıyor. Herkes mikrofonu açınca konuşmalar karışıyor. Yüz yüze iken dersler daha fazla ciddiye alınıyor” (K18)

Bazı öğrenciler bu derste uzaktan eğitimin verimli olduğunu belirtmektedir. Bu öğrencilerin, uzaktan eğitimde tekrar izleme imkanının yanında görüntülü görüşmenin daha faydalı oluşunu sebep olarak gösterdikleri görülmektedir.

“Online eğitim, görüntülü yabancı biriyle konuşuyor gibi daha elverişli” (E1)

“Online eğitim daha iyiydi. Anlamadığımız konularda tekrar açıp dinleme imkânımız var.” (K25)

Konuşma dersi açısından iki öğretim arasında fark bulunmadığını ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır.

“Konuşma dersi online ya da yüz yüze fark etmez bence” (E5)

“Bu ders için online da yüz yüze de aynı benim için. Çünkü konuşmada genelde kelime ezberi yapıldığı için ve diyalog olduğu için pek fark olmuyor.” (K28)

Arapça müfredatında okuma (kıraat - reading) becerilerinin kazandırılmasına yönelik soruya verilen cevaplarda yüz yüze eğitim sınıf içerisinde karşılıklı bir etkileşime imkân verdiği için dolayı hataların ve doğruların belirtilmesi noktasında hızlı dönüt sağladığı, öğrencileri derse katılmaya teşvik ettiği, bazen buna zorladığı ifade edilmektedir.

“Okuma anlama derslerinde pratikler önemlidir. Arapça okumayı yeni öğrendiğimiz için okumalarımızda birçok yanlış çıkıyor ve bunlar anlık düzeltiliyor. Fakat uzaktan eğitimde bu yanlışlar pek düzeltilemiyor. Bazen nasıl okunduğu bile anlaşılıyor. Bu ders yüz yüze yapıldığında daha etkili oluyor. (K18)

“Okuma dersi de uzaktan olabilir. Fakat ses gidince hiç iyi olmuyor. Hoca da hızlı işleyince hocaya soru soramıyoruz. Dönüt olmuyor. Bu yüzden yüz yüze olması daha iyi.” (K38)

Bazı katılımcılar ev ortamının sessizliği, zaman tasarrufu ve daha çok metin okumaya imkân sağlaması açısından uzaktan eğitimin önemine vurgu yapmaktadır.

“Okuma zaten genellikle bilindiği için online daha iyi oluyor. Hem de sıra gelmesi açısından zaman bolluğumuz oluyor.” (E2)

“Online daha başarılı olur. Daha sakin olan ev ortamında heyecanlanmadan okunabiliyor” (E3)

Bazı katılımcı öğrenciler yüz yüze ve uzaktan eğitimin her ikisinin de uygulanabilir olduğunu ifade etmektedirler.

“Bu ders hakkında görüşüm her iki şekilde de rahatça işlenebilir. Nahiv ve sarf dersleri gibi dersler ağır olmadığından üstesinden gelinebilir.” (K10)

“Dersin anlatım ve uygulama şekline göre iyiyse yüz yüze, değilse kesinlikle online yapılmalı. Ama bu derste öğrenciler okuma yapıp birbirlerine soru soruyorlarsa yüz yüze yapılmalıdır. Derste sadece hoca okuma yapıyorsa o zaman online yapılmasını tercih ederim.” (K6)

Yazma (kitabet - writing) dersi ile ilgili öğrenci cevaplarının değerlendirilmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşılabilmektedir: Hocanın sınıfta öğrenci yazılarını kontrol edebilmesi ve sonrasında dönütlerin anında alınabilmesi sebebiyle yüz yüze eğitim önemli görülmektedir.

“Yüz yüze olması gerek. Bildiklerimizi uygulamaya geçirebilmek çok önemli ve yazma dersinde doğrularımızı ve yanlışlarımızı karşılaştırabildiğimiz için yüz yüze olması daha iyi olur.” (K14)

“Yazmanın yüz yüze olması gerektiğini düşünüyorum. Ekran arkasında öğrencinin kapıldığı rahatlık yazma gibi bir etkinliği kötü etkiler. Bunun yanı sıra evdeki gürültü, müsait ortam bulamama, internetsiz bir ev bunlar eğitimin yüz yüze olması gerektiğini gözler önüne serer.” (K37)

“Öğrencinin yazarken kesinlikle öğretmenin yanında olması gerekir. Çünkü harfleri doğru yazamazsa öğretmeni öğrencisini uyarabilir.” (E11)

Yazma dersi için gerekli olan sınıf içi araç ve gereçlerin kullanılabilmesi öğrenme sürecini daha verimli hale getirmektedir. Dolayısıyla yüz yüze eğitim bu bağlamda da önemli görülmektedir. Bazı katılımcılar, uzaktan eğitimde süre sınırının olduğunu ve sınıf içi etkileşim imkanının uzaktan eğitimde olmadığını da ifade etmektedirler.

“Yüz yüze olmasını tercih ediyorum. Çünkü harflerin yazımının uygulamalı olarak tahtada gösterilmesi daha başarılı olur.” (K3)

“Yazma kurallarının daha karmaşık olması ve bunların tahtaya yazarak öğretilmesi gerektirdiği için yüz yüze olması daha iyidir.” (K6)

“Yazma görerek yapılabilir. Duyarak yazamam.” (K27)

Bazı katılımcılar ise kişisel gayret ve çalışmanın önemli olduğunu eğitim türünün fark etmediğini ileri sürmektedirler.

“Her iki durumda da etkinliğin aynı olacağını düşünüyorum.” (K13)

“Yazma dersi için online ve yüz yüze aynı, kişisel çalışma daha etkili” (E9)

Dil Becerileri

Arapça öğretiminde diğer yabancı dillerde olduğu gibi dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin kazanımı temel hedeftir.¹⁷ Nitelikli bir dil öğretimi için öğrencinin bu kazanımları edinmesi beklenmektedir. Bu kazanımlara yönelik öğrenci görüşlerini tespit maksadıyla katılımcılara “Arapça dil becerilerinin (Dinleme, Okuma, Konuşma, Yazma) geliştirilmesi açısından uzaktan ve yüz yüze eğitimin imkânlarını değerlendirebilir misiniz? (Her bir beceri için görüş belirtmeli)” sorusu sorulmuştur. Bu soruya yazılı olarak verilen cevaplar değerlendirildiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Dinleme (istimâ‘ - listening) becerisinin kazanımına yönelik soruya verilen cevaplar incelendiğinde sınıf ortamında öğreticinin telaffuzunun canlı olarak takip edilebilmesi, öğreticinin sınıfta öğrenci telaffuzlarını hemen kontrol edebilmesi, sonrasında dönütlerin anlık alınabilmesi sebebiyle yüz yüze eğitimin önemli görüldüğü anlaşılmaktadır.

“Hocanın okuyuşta nelere dikkat ettiğini fark etmek açısından yüz yüze daha etkili”. (K2)

“Yüz yüze eğitimde daha etkili. Çünkü hocayla karşı karşıya iken özgüven hissi daha etkili”. (E6)

Bazı öğrencilerin özellikle zaman sınırının olmaması ve tekrar imkânının olması sebebiyle uzaktan eğitimi verimli gördükleri anlaşılmaktadır.

“Online eğitim dinleme açısından kaçırdığımız yerleri daha sonra ders kaydını dinleme şansı sunduğu için yüz yüze göre daha verimli”. (K22)

“Dersi tekrar dinleyebilmek açısından online daha verimli” (E3)

Okuma (kırâat - reading) becerisinin geliştirilmesine yönelik soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde öğreticinin sınıfta öğrenci okumalarını doğrudan kontrol edebilmesi, sınıf ortamı ve sınıf ortamının motivasyon ve odaklanmaya daha çok imkan veriyor oluşu ve öğrencilerin sınıf ortamında derse daha fazla özen göstermesi bu becerinin kazanımında yüz yüze eğitimin önemli görülme sebeplerindedir.

“Okuma açısından sınıf ortamında olmak odaklanma açısından daha verimli.” (K22)

“Uzaktan eğitimde daha rahat oluyoruz. Ama derse odaklanmamız zor oluyor. Yüz yüze daha iyi.” (K31)

“Yüz yüzeyken hocalar daha çok özen gösteriyor. Online’da ders verimli olmuyor.” (K19)

¹⁷ Yusuf Akyüz, “Arapça Öğretiminde Drama Tekniği,” (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2014), 69-89; Arapça dil becerilerinin öğretimi için bk. Murat Özcan vd., *Kuramdan Uygulamaya Arapça Dil Becerilerinin Öğretimi*, ed. Gürkan Dağbaşı (İstanbul: Akdem, 2018); Hacı Yılmaz, “Kuramdan Uygulamaya Arapça Dil Becerilerinin Öğretimi,” *Eskiye* 38 (2019): 171-173.

Okuma (kırâat - reading) kazanımı için de rahat bir ortamda gerçekleşmesi ve tekrar etmeye imkân sağlaması sebebiyle uzaktan eğitimin önemli yönlerinden bahsedilmektedir.

“Uzaktan eğitim olmasını tercih ediyorum. Dersi sonradan dinleyip metindeki eksikliklerimizi giderebiliriz.” (K3)

“Online güzel olur. Evde sakin stressiz rahat bir ortamda okumak iyi olur.” (E3)

Konuşma (muhadese - speaking) becerisi dilin öğrenildiğinin en bariz göstergelerindedir. Bu konudaki soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Yüz yüze eğitimin daha etkili ve verimli olduğu ifade edilmektedir. Bu cevapların sebepleri arasında ise üslup ve ağız hareketlerinin görülmesi, karşılıklı oluş, kolay etkileşim imkânı, sesi eğitimciden birebir duyma imkânının oluşu, sınıf ortamının daha ciddi ve pratiğe daha çok imkân sağlıyor oluşu gibi çok sayıda madde sayılmaktadır.

“Dil için en önemli olan unsur konuşma dersi. Bunun için iletişim çok önemlidir. Uzaktan eğitimde bunun gerçekleşmesinin az seviyede olduğunu, yüz yüze imkânın daha iyi olduğunu düşünüyorum.” (K2)

“Yüz yüze eğitimde her öğrenciye sırayla alıştırılmalar yaptırılıyor. Derse daha çok katılıyoruz. Bu da konuyu anlamamızı sağlıyor.” (K16)

“Hoca öğrettiği kelimeleri tekrar ettiriyor. Bizim de o kelimeleri söylememizi istiyor. Bu bizim dili öğrenmemiz açısından çok güzel. Çünkü tekrar ettirdiği için akşam biz de kendimiz tekrar edince o kelime zihnimizde kalıyor. Ezberlemek ve unutmamak açısından çok iyi.” (K35)

“Konuşma karşılıklı yapılan bir şeydir. Konuştuğun kişiyi karşında görmen ve düzeltme açısından yüz yüze eğitim.” (K37)

Konuşma becerisinin kazanımında yüz yüze veya uzaktan eğitim yapılabileceğini belirtenler de bulunmaktadır.

“İletişim problemi olmadığı sürece uzaktan eğitimle de konuşma dersi işlenebilir.” (K33)

“Bu ders için okula gelmeye gerek yok.” (E11)

Dil öğretiminin bir göstergesi olarak öğrenilen dilin yazıyla ifade edilmesi beklenir. Yazma (kitabet - writing) becerisinin geliştirilmesine yönelik öğrenci cevapları değerlendirildiğinde yazı çalışmalarının eğitimci tarafından kontrolü ve anında dönüt almanın daha kolay oluşu ve pratiğe daha çok imkan sağlıyor oluşu, yazı dersinde sınıf içi araç ve gereçlerinin kullanılabilmesinin öğrenme sürecini daha verimli hale getirmesi gibi sebeplerle yüz yüze eğitimin daha etkili ve verimli olduğu ifade edilmektedir.

“Yüz yüze eğitimi daha yararlı buluyorum. Çünkü hocamız yazdığımız metinleri daha rahat kontrol edebiliyor ve yanlışlarımıza anında müdahale ediyor. (K36)

“Yazma yüz yüze olmalı. Çünkü hoca ekrandan kağıdımızı göremez. Sınıf ortamında yüz yüze yapılması en iyisidir”. (K37)

“Yazma dersi de hocanın kontrolü altında olmalıdır. Bu yüzden yüz yüze ders olmalı. Bazen yazamadığımız kelimeleri hocamız yüz yüze iken göstererek anlatıyor. Fakat online derste anlamadığımız ve yazamadığımız her şeyi soramıyoruz.” (K18)

“Hoca tahtaya yazarken hangi harfin hangi harften sonra geldiğine hakim oluyoruz. Online eğitimde bu yok.” (K30)

Bazı katılımcılar uzaktan eğitimi özellikle yazılanların ekrandan yazıya geçirilebilmesi ve tekrar yapmaya imkan vermesi sebebiyle önemli görmektedir.

“Online eğitimde ekran görüntüsü alıp sonradan yazıya geçirme olanağından dolayı daha verimlidir.” (K22)

Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Öğretiminde genel itibarıyla soru-cevap, tartışma, problem çözme, grup çalışması ve diğer bazı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlere ilaveten Arap dili öğretimine has yöntemler de bulunmaktadır.¹⁸ Arapça öğretim yöntemlerinin verimliliğine yönelik öğrenci görüşlerini tespit maksadıyla katılımcılara “Arapça öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler açısından uzaktan ve yüz yüze eğitimi değerlendirebilir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya yazılı olarak verilen cevaplar değerlendirildiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Anlatım yöntemi açısından konuyu ele alan soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde sınıf ortamının motivasyon artırıcı etkisi, görselliğe ve özellikle göz temasına imkân sağlıyor oluşu, dönüt almanın daha kolay oluşu, ders anlatımında yüz yüze eğitim sürecinde sınıf içi araç gereçlerin kullanımının ve eğitimcinin vücut dilinin görülebilir olması gibi sebeplerle yüz yüze eğitimin daha etkili ve verimli olduğu ifade edilmektedir.

“Derslerde istemsiz de olsa dersten kopabiliyoruz. Bu yüzden yüz yüze olması daha iyi. Öğretmen ve öğrenci arasında göz teması olunca öğrenci derse odaklanabiliyor.” (K14)

“Yüz yüze eğitimde anlatım yapılırken hoca ile göz teması kurulabiliyor. Daha etkili bir anlatım meydana geldiğini düşünüyorum. Uzaktan eğitimde göz teması az, neredeyse hiç yapılmamaktadır.” (K26)

“Dersler anlatılırken çizilmesi veya görsellerle dersin aktarılması akılda daha kalıcı olur.” (K6)

“Anlatım olarak yüz yüze de imkanlar, tahta kullanımı vs. daha etkili.” (E2)

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Soner Gündüzöz, “Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem Ve Teknikler: Pedagojik Bir Değerlendirme,” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29, no. 29 (2010): 35-53.

“Pdf’den anlatım daha güzel oluyor. Ayrıca tahtada örnek çözmek daha faydalı bence.” (K31)

Bazı katılımcıların uzaktan eğitimi anlatımda tekrara ve bu yolla pekiştirmeye imkân sağlaması sebebiyle verimli gördükleri anlaşılmaktadır.

“Yüz yüze ve uzaktan kullanılan yöntem ve teknikler kendi aralarında farklılık gösterebiliyor. Online eğitimde bazen konu anlaşılır bir şekilde işlenip sonrasında örneklerle pekiştirme yöntemleri kullanılabilir. Bu oldukça verimlidir. (K21)

“Online olması daha verimli. Tekrar dinleme ihtimali var.” (E7)

Soru – cevap yönteminin Arapça eğitiminde kullanımına dair soru ve cevaplar değerlendirildiğinde aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir: Soru cevap yönteminin yüz yüze eğitimde daha verimli olduğu düşüncesinin ağır bastığı görülmektedir. Bu soru için dikkat çeken önemli bir husus, katılımcı öğrencilerin uzaktan eğitimi önemli görmeleridir. Bu değerlendirmenin sebepleri olarak sınıf ortamının görsel iletişime ve dersin daha ayrıntılı olarak işlenmesine imkân sağlaması, yine sınıf ortamının daha kontrol edilebilir olması, her öğrenciye katılım imkanı sağlaması, soru sormanın daha kolay oluşu vb. sıralanabilir.

“Jest ve mimikler önemli olduğu için yüz yüze şart.” (E11)

“Yüz yüze eğitimde soruyu sorup cevabı birden çok farklı şekilde alınabilir. Online da ise bunun ihtimali daha düşüktür. Çünkü onlineda herkes konuşamaz ve konuşunca da sesler birbirine karışır. Bu yüzden tek kişi cevap verir. Yani yüz yüze de herkes sorusunu sorabilir.” (K6)

“Yüz yüze eğitimde hoca soru sorarken hocanın tam olarak ne anlattığını bildiğimiz için net bir cevap verebiliyoruz çoğu zaman. Ama uzaktan eğitimde hem anlaması hem de aktarması zor olduğu için hoca daha az geri dönüt alabiliyor.” (K26)

Tartışma yönteminin kullanımına yönelik cevaplar değerlendirildiğinde şu ortak algıların ortaya çıktığı görülmektedir: Tartışma yönteminin yüz yüze eğitimde daha verimli olduğu düşüncesinin ağır bastığı görülmektedir. Bu değerlendirmenin sebepleri olarak sınıf ortamının görsel iletişime ve dersin daha ayrıntılı olarak işlenmesine imkân sağlaması, yine sınıf ortamının daha kontrol edilebilir olması, her öğrenciye katılım imkânı sağlaması, jest ve mimiklerin görülebilmesi gibi hususlar sıralanabilir.

“Zamanımız daha fazla olduğu için yüz yüze daha uygun.” (E8)

“Asla uzaktan eğitimde tartışma tekniğın yapamıyoruz. Hepimiz mikrofon açınca kimse bir şey anlamıyor. Sesler karışıyor.” (K18)

“Yüz yüze taraftarıyım. Jest ve mimikler önemlidir. Uzaktan eğitimde hocanın bunu görmemesi yanlış anlaşılmaya sebep olabiliyor.” (K15)

Grup çalışması ile ilgili soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde yüz yüze eğitimin öne çıktığı görülmektedir. Bu değerlendirmenin temel sebebi olarak grup

çalışmasının bir arada olmayı gerektirdiği ve sınıf ortamının bu imkânı sağladığı düşüncesi olduğu söylenebilir.

“Kesinlikle yüz yüze olması daha iyi. Çünkü bir araya gelip sorularını yöntemlerini öğrenebiliyorsun.”(K15)

“Grup çalışması arkadaşlar arası iletişimi gerektirir. Bu yüzden yüz yüze olmalıdır.” (K37)

Dersin İşlenişi

Bu bölümde dersin işlenişi ve ders içerisinde öğrenci hoca etkileşimi ve öğrencinin durumu ele alınmıştır. Dersin işleniş sürecinde dersin verimliliğini artırmak için ders tekrarı, ödevler, paylaşılan kaynaklar, uygulanan etkinlikler, sınavlar, zaman tasarrufu gibi etkinliklere yer verilmektedir. Ders içerisinde öğrenci hoca etkileşimi ve öğrencinin durumu için de etkileşim, derse katılım, motivasyon gibi hususlar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Dersin işlenişinde kullanılan yöntemlerin verimliliğine ve ders içerisinde öğrenci hoca etkileşimine yönelik öğrenci görüşlerini tespit amacıyla katılımcılara “Dersin işlenişi, tekrarı, ödevler, paylaşılan kaynaklar, etkinlikler, sınavlar, zaman tasarrufu vb. yönlerden uzaktan ve yüz yüze eğitimi değerlendirebilir misiniz?” sorusu ile “Öğretmen-öğrenci etkileşimi, öğrencilerin derse katılımı, bireysel çalışma, öğreticinin rolü ve öğreticiye soru sorma açısından uzaktan ve yüz yüze eğitimi değerlendirebilir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu sorulara yazılı olarak verilen cevaplar değerlendirildiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Dersin işlenişi ve tekrarına ilişkin soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde karşılıklı oluş, kolay etkileşim imkânı, dönüt almanın daha kolay oluşu, aktif katılımın daha fazla mümkün oluşu, sınıf ortamının daha ciddi ve pratiğe daha çok imkan sağlıyor oluşu, dikkat ve motivasyonu artırıcı etkisi gibi sebeplerle yüz yüze eğitim önemsenmektedir.

“Yüz yüze dersin işlenişi, öğrencilerin katılımıyla daha verimli oluyor. Hocaların soru sorması, öğrencinin daha iyi anlamasını sağlıyor.” (K2)

“Online derslerde hoca anlatır öğrenciler dinler. Çok az soru soruluyor. Herkes soru sormaya çalışsa dersin süresi bitiyor. Hocanın sorduğu sorulara online derste cevap verme zorunluluğu olmuyor. Yüz yüze derslerde hoca anlatıyor. Soru soruyor konuyu pekiştiriyor daha verimli oluyor.” (K18)

“Yüz yüze eğitimde ders, öğrenci öğretmen arasında işlenir. Uzaktan eğitimde sadece hoca ders işler. Çünkü öğrencinin derse katılma isteği daha az ve yetersizdir.” (K26)

“Anlaşılmayan yerlerin hocaya daha rahat bir şekilde sorulması, hocanın sınıfı daha iyi yönetebilmesi gibi nedenlerle yüz yüze eğitimi daha faydalı buluyorum.” (K36)

“Uzaktan eğitimde ders tekrarı pek mümkün olmuyor. Çünkü süremiz kısıtlı. Bu yüzden yüz yüze eğitimin olması daha iyi.” (K38)

Katılımcı cevaplarında bu konuda uzaktan eğitimin önemli görüldüğü tarafı ise kayıt altına alınan dersin daha sonra tekrar izlenebilmesi dolayısıyla daha verimli olduğu düşüncesidir.

“Uzaktan eğitim olmasını tercih ediyorum. Dersi sonradan dinleyebiliyoruz.” (K3)

“Yüz yüze ders tekrarı pek mümkün olmuyor. Ama hocalarımız artık internette anlattıkları için ders tekrarlarımız online eğitimde daha iyi ve istenildiğinde açıp dinlenebiliyor.” (K14)

“Uzaktan derslerde, kaçırdığımız dersi tekrar izleme şansımız oluyor. Anlamadığımız yeri tekrar tekrar dinleyebiliyoruz. Fakat yüz yüze derste böyle şansımız olmuyor.” (K18)

Ödevlerin verilmesi ve kontrolü ile ilgili katılımcı cevaplarında, eğiticinin ödevleri daha etkili şekilde kontrol etmesi ve kontrol sonrasında hızlı dönüt alma imkanının olması sebebiyle yüz yüze eğitimin önemsendiği görülmektedir.

“Dersler uzaktan olunca ödevler yapılmıyor. Fakat yüz yüze derslerde ödevler yapılıyor ve onlardaki yanlışlıklar görülebiliyordu.” (K1)

“Yüz yüze eğitimde ödevlerde yaptığımız hataların düzeltilmesi ve bu hataları anlamamız daha kolay oluyor.” (K32)

“Uzaktan eğitimde kimin ne yaptığı belli değil haksızlık oluyor. Ama yüz yüze eğitimde ödevi gösterme sorumluluğu olduğu için herkes yapmak zorunda oluyor.” (K15)

Bazı katılımcılar uzaktan eğitimi özellikle ödevlerin hocaya daha kolay ulaştırılabilmesi nedeniyle daha etkili görmektedir.

“Hem hocanın hem de öğrencinin daha rahat olması için online daha etkilidir.” (E4)

“Online daha iyi. Daha rahat ödevleri yetiştirebiliyoruz.” (E2)

Ders içi ve dışında paylaşılan kaynaklar açısından öğretimin değerlendirilmesinde uzaktan eğitimin özellikle imkanların fazlalığı ve daha çok kişiye ulaşmaya imkân tanıdığı ifade edilmektedir.

“Daha geniş kitleye ulaşması bakımından online daha ekilidir.” (E4)

“Online eğitimde imkanlar daha fazla.” (E8)

“Uzaktan eğitim faydalı olabiliyor. Çünkü hocamız aynı anda birçok kaynak açabiliyor.” (K38)

Derste uygulanan etkinlikler açısından konu değerlendirildiğinde yüz yüze eğitimin karşılıklı iletişim sağlaması ve özellikle grup etkinliklerine imkan vermesi ve sınıf içi araç - gereçlerin kullanılabilmesi açısından tercih edildiği görülmektedir.

“Yüz yüze... Arkadaşlarla münasebet daha iyi olur, zevkli olur.” (E11)

“Uzaktan eğitimde yapılamaz. Yüz yüze eğitimde ise gruplara ayrılıp etkinliklere katılma gibi bir yükümlülük verilebiliyor.” (K15)

“Yüz yüze eğitimde daha fazla akıllı tahtayı kullanıyoruz. Sınıf içi etkileşim ve aktif katılım var.” (K33)

Uzaktan eğitimi verimli bulanlar ise bunun için daha fazla ve daha farklı etkinliklere imkân sağladığı ve zaman sınırının da olmamasını gerekçe göstermektedir.

“Online da farklı ve verimli etkinlik yapabiliyoruz ve sürekli yapabilme imkânımız oluyor.” (K28)

Zaman tasarrufu ve zamanı etkili kullanma açısından öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde uzaktan eğitimin tercih edildiği görülmektedir. Bunun sebepleri olarak zaman ve mekan sınırlamasının olmayışı ve okula gelirken yaşanacak zaman kaybının engellenmesi gösterilmektedir.

“Online... otobüs beklemek yok. Yürüme çok zaman kaybı.” (E8)

“Uzaktan eğitimde zaman tasarrufu çok Öğrencilerin uzak yollardan gelmek yerine o zaman dilimini ders çalışarak geçirmesi eğitim açısından daha iyi.” (K29)

Öğretmen-öğrenci etkileşimi, sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde sınıf ortamında karşılıklı olunması, öğretmenin öğrenciyle birebir iletişimi, derse aktif katılım imkânı sağlaması, öğrencilerin birbirleriyle tanışması, birbirlerinin anlatımlarından etkilenabilmeleri, grup çalışmasının daha mümkün oluşu ve samimi ama kontrol edilebilir bir ortam oluşu gibi sebeplerle yüz yüze eğitimin önemsendiği görülmektedir.

“Yüz yüze taraftarıyım. Çünkü hocanın öğrenciyi görmesi net bir şekilde duyması öğrenci de gelişime sebep oluyor, ama uzaktan eğitim anlaşılması zor bir ortam ve bir etkileşim içinde olunamıyor. Uzaktan eğitimde sadece derse odaklanabiliyorsun. Zaten arkadaşlarla doğru düzgün bir konuşma olmuyor. Ama yüz yüze hem görüşüyorsun hem de sorularını net bir şekilde sorup cevaplarını alabiliyorsun.” (K15)

“Yüz yüze de daha samimi bir ortam olduğunda gerek anlatım olsun gerekse atmosferin verdiği enerji olsun onlinedakinden daha fazla ve daha iyi. Öğrencilerin onlineda daha rahat olacağını düşündüğüm için disiplin açısından yüz yüze daha iyi.” (K34)

“Yüz yüze eğitimde öğretmen öğrenci etkileşimi daha verimli oluyor. Konunun anlatılması sonrasında öğretmenin, öğrencinin konuyu anlayıp anlamadığını fark etmesi açısından uzaktan eğitime göre daha iyidir. Öğrencilerin birbiriyle etkileşimi her iki yöntemde de hemen hemen aynıdır.” (K21)

“Yüz yüze eğitimdeyken öğretmen ve öğrenci arasında daha disiplinli bir eğitim varken uzaktan eğitimde pek disiplin olmuyor. Öğrenciler arası etkileşim yüz yüze

derslerde oluyor. Online derste sadece hocayı dinliyoruz. Yüz yüze derslerde ise öğrenciler etkileşimde oluyor. Genelde öğrenciler birbirlerinin anlatımlarından hızlıca öğrenebiliyorlar. Bu da sadece yüz yüze eğitimde mümkün oluyor.” (K18)

“Yüz yüze eğitimin, uzaktan eğitime göre öğretmen ve öğrencinin birbirini tanınmasında, iletişim kurmasında daha etkili olduğunu düşünüyorum. O yüzden öğrenciler arası etkileşimde yüz yüze olması daha faydalıdır.” (K26)

Uzaktan eğitim ise katılımcının az olması durumunda hocanın etkili olduğu düşüncesiyle etkili görülmektedir.

“Online derse katılım az olunca hocalar daha etkili oluyor.” (E1)

Derse katılım açısından konu değerlendirildiğinde ve bu soruya verilen cevaplar birlikte değerlendirildiğinde şu ortak algıların ortaya çıktığı görülmektedir: Yüz yüze eğitimin, sınıf ortamında karşılıklı ve ciddi olması, uzaktan eğitimdeki serbestlik ve ev ortamının uygun olmayışı gibi olumsuzlukların olmayışı ve ders ortamının kaynaşmaya imkân sağlaması sebebiyle önemli olduğu ifade edilmektedir.

“Derse katılım, sistemsiz sıkıntılar ve online dersin verdiği rahatlık nedenleriyle daha azdır.” (E4)

“Uzaktan eğitimde öğrenci evde ailesiyle birlikte kalıyorsa o derse katılım daha zor olabiliyor. Çünkü evde misafir veya bir çocuk varsa katılım daha az ve zor olabilir. Yüz yüze eğitimde derse katılım çoğu zaman öğrenci için daha faydalı.” (K26)

“Daha çok kaynaşma imkânı olması sebebiyle yüz yüze daha verimli.” (K12)

“Yüz yüze de daha fazla. Çünkü karşıda biri olduğu için bir ciddiyet oluyor.” (K39)

Derse katılım açısından uzaktan eğitimi tercih sebebinin, derse katılımın daha rahat olduğu düşüncesi olduğu söylenebilir.

“Online eğitime rahat bir şekilde katılabiliyoruz.” (E8)

Bazı katılımcılar ise uzaktan veya yüz yüze eğitimin fark etmediğini, asıl öğretmenlerin yaklaşımları ile öğrencilerin derse ilgi ve azimlerinin belirleyici olduğunu ifade etmektedirler.

“Tamamen öğretmene bağlıdır. Çünkü bir öğretmen bir öğrenciyle ne kadar çok ilgilenirse öğrenci daha çok derse katılır. Yüz yüze olmalı.” (K14)

“Bazıları pür dikkat dinlerken bazıları hiç dinlemiyor. Tıpkı Canlı Derste olduğu gibi. Eğitimin her türlü verimlidir. Bütün kilitleri öğrencinin azminin açtığını düşünüyorum.” (K30)

Bireysel çalışma açısından konunun değerlendirmesinde sınıf ortamının ciddi olması sebebiyle yüz yüze eğitimin önemli görüldüğü anlaşılmaktadır.

“Bu konuda yüz yüze daha iyi. Online da hiçbir şekilde ciddiyet yok. Öğrenci ne kadar dürüst ne kadar disiplinli olursa olsun ortamın konforu yüzünden bireysel çalışmada yetersiz kalacaktır.” (K34)

Bazı katılımcılar bireysel çalışma açısından uzaktan veya yüz yüze eğitimin fark etmediğini, asıl belirleyici unsurun öğrencilerin derse ilgi ve azimlerinin olduğunu ifade etmektedirler.

“Kişinin kendisine bağlı.” (E9)

“Yüz yüze eğitimde hocadan konuyu anladıysam bireysel çalışmayı daha çok tercih ederim. Bu uzaktan eğitim için de geçerli. Eğer anlamazsam bir arkadaş veya kaynağa ihtiyaç duyabilirim.” (K26)

Öğrenci motivasyonu değerlendirmelerde sınıf ortamının ciddiyet sağlaması ve aktif arkadaş ortamının motivasyon artırıcı olması sebebiyle yüz yüze eğitimin önemsendiği görülmektedir.

“Arkadaş ortamında dil öğrenme motivasyonunun daha iyi olduğunu düşünüyorum.” (K2)

“Yüz yüze eğitimde öğrenci arkadaş ortamına olduğundan daha motive olacağını düşünüyorum. Uzaktan eğitimde ise aile öğrencinin motivesinde birinci etkindir.” (K26)

“Uzaktan eğitimde daha pasif kaldığımızdan motivasyonumuz daha düşük olurken yüz yüze eğitimde daha aktif, daha öğrenmeye hevesli oluyoruz ve motivasyon daha yüksek oluyor.” (K18)

Bazı öğrenciler öğrenci motivasyonunda uzaktan eğitimi, evdeki sessiz ortamın dikkat toplama açısından daha iyi olduğunu ileri sürerek verimli görmektedir.

“Sınıfta ders sırasında çok ses olması dikkatimi dağıtıyor.” (K16)

Katılımcılardan bazıları öğrenci motivasyonunda uzaktan veya yüz yüze eğitimin fark etmediğini, öğrencilerin motivasyonunda dersin işleniş şeklinin belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

“Her iki öğretimde de biz öğrencilerin motivasyonu dersin işlenişine göre şekil alıyor. Hocaların teşvik etmesi, konunun anlaşılır bir şekilde anlatılması motivasyonumuza şekil veriyor.” (K21)

Öğreticinin rolü ve öğreticiye soru sorma ile ilgili şu ortak algıların ortaya çıktığı görülmektedir: Yüz yüze eğitimde sınıf ortamının ciddi olması, hoca ile birebir iletişim ve etkileşim imkânı, dönütlerin anında ve hızlı alınması, doğrudan soru sorma ve cevabını alma imkânı ve öğreticinin vücut dilinin de görülüyor oluşu gibi sebeplerle yüz yüze eğitim önemli görülmektedir.

“Yüz yüze daha etkili. Çünkü öğreticiyi görebiliyoruz.” (E2)

“Öğreticiyle karşı karşıya olmak daha etkilidir.” (E11)

“Öğreticinin rolü yüz yüze daha büyük ve etkilidir. Öğreticinin karşımızda olup her birimizle göz göze iletişim kurması her zaman bir ciddiyet verir öğrenciye.” (K34)

“Ekranı bakmak ile öğrenciye bakmak arasında büyük fark var.” (K37)

“Yüz yüzeken öğreticinin mimikleri ve ses tonu daha anlaşılır.” (K35)

Bazı katılımcılar uzaktan veya yüz yüze eğitimin fark etmediğini, asıl olanın öğreticinin anlatımı olduğunu ifade etmektedir. Bazı öğrencilerin ise uzaktan eğitimi, özellikle hocaya gönderdikleri mesajları hocanın okuyarak cevap vermesi sebebiyle tercih ettiği görülmektedir.

“Uzaktan ve yüz yüze eğitim arasında bir fark olduğunu düşünmüyorum.” (K1)

“Uzaktan derslerde veya yüz yüze derslerde öğrenciyi en çok öğretici etkiliyor. Hocanın anlatım şekli güzelse dersin uzaktan yapılması problem olmuyor. Fakat hoca iyi anlatamıyorsa yüz yüze dahi yapılsa birçok anlama problemi yaşanıyor.” (K18)

“Online mesaj yazınca hoca okuyor, cevaplıyor.” (E1)

Materyallerin etkin kullanımı ile ilgili sorulan soruya cevaplar değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Yüz yüze eğitimin ders kitabı ile yakın olunması, ders materyallerinin daha verimli kullanılması ve sınıf içi araç gereçlerinin özellikle akıllı tahtanın kullanımı gibi sebeplerle tercih edildiği görülmektedir.

“Öğrencinin kitaplarla sıkı ilişkisi önemlidir. Yüz yüze iken daha fazla olur.” (E11)

“Ders materyallerinin etkin kullanımı uzaktan eğitimde olmayan bir şey. Çünkü tek başına çok da bir ilerleme kaydedemiyorsun. Ama yüz yüze ortamına uygun olduğun için materyalleri etkin ve uygun bir biçimde kullanabiliyorsun.” (K15)

“Pdf’lerin akıllı tahtada sunulması ya da dersin tahtaya yazıp anlatılması açısından yüz yüze en güzeli.” (K35)

SONUÇ

Teknolojik imkânların artması, eğitimde bir takım değişim ve gelişmelere sebep olmuştur. Bu gelişmelerden birisi de özellikle internetin yaygınlaşması sebebiyle uygulanan uzaktan eğitim faaliyetleridir. Uzaktan eğitimin birtakım imkânları barındırması sebebiyle yüz yüze eğitim yanında uygulanmasına dönük harmanlanmış öğretim uygulamaları da bu kapsamda gündeme gelmiştir. Bu eğitim türlerine yönelik yapılan akademik çalışmalarda yüz yüze ve uzaktan eğitim çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bu çalışmada ise Arapça öğretimi, yüz yüze ve uzaktan eğitim açısından Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri görüşleri bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışma neticesinde elde edilen veriler incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmada yüz yüze eğitimin birçok olanağı sebebiyle öğrenciler tarafından önemli görüldüğü anlaşılmıştır. Bunda yüz yüze eğitimin sınıf içi ortamın ciddiyeti dolayısıyla ders işlenmeye uygun bir alan oluşturması, yüz yüze eğitimin öğretici ile öğrenci arasındaki birebir ve hızlı iletişim ve etkileşime imkan tanınması, sınıf içi ders araç gereçlerinin etkin kullanımı, sorulan sorulara hızlı dönüt sağlaması, sınavların daha etkili yapılabilmesi, sınıf ortamındaki arkadaşlık durumlarının öğrenci motivasyonunu ve öğrenmeyi olumlu etkilemesi, uzaktan eğitimde karşılaşılabilen ses ve görüntü problemlerinin yüz yüze eğitimde yaşanmaması, dil öğretimi ve konuşma dersinde önemli olan öğreticinin vücut dilinin yüz yüze eğitimde daha etkin biçimde görülebileceği gibi sebeplerin etkili olduğu görülmektedir.

Uzaktan eğitim ise sağladığı birtakım olanaklar dolayısıyla öğrenciler tarafından önemsenmektedir. Uzaktan eğitimde ortamın sessiz ve sakin oluşu dolayısıyla eğitimi olumlu etkilemesi, ulaşım ve araç problemini ortadan kaldırdığı için zaman tasarrufu sağlaması, derslerin uzaktan eğitimde kayıt altına alınması sebebiyle tekrar izleme imkanının bulunması ve bu hususun dersin pekiştirilmesine imkân sağlaması gibi hususlar bunun sebepleri gerekçeleri olarak sayılabilir.

Bu bulgular değerlendirildiğinde dil öğretiminde sınıf ortamının gerektirdiği aktiflik, öğrencilerin birbirlerini ve öğretmeni görmesi, öğrencilerin birbirleri ve öğreticiyle karşılıklı etkileşimi ve yazım ve telaffuz yanlışlarının anında tespiti ve düzeltilmesinde daha etkili olan yüz yüze öğretimin önemli olduğu görülmektedir. Bu sebeple Arapça anlatım becerilerinden olan konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi açısından yüz yüze öğretim daha önemli görülmektedir. Bununla beraber derslerin tekrar izlenebilmesine imkân tanıyan ve belirli bir mekâna bağlılığı asgari seviyeye indiren uzaktan eğitimin imkânlarından da faydalanmanın önemli olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Arapça dinleme ve okuma becerilerinin geliştirilmesi açısından dersin tekrar dinlenmesine imkân veren uzaktan öğretimin imkânlarından yararlanılabileceği değerlendirilmektedir. İleride yapılacak çalışmalarda çalışmanın bu sonuçları bağlamında özellikle Arapça dil becerilerinin ayrıntılı incelemesi yapılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SAB-2022-10394 numaralı “Arapça Öğretiminde Yüz Yüze ve Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Değerlendirilmesi ve Harmanlanmış Öğretim Olanaklarının Geliştirilmesi” projesinde elde edilen verilerden üretilmiştir. Etik Kurul Kararı: Çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığının 14.02.2022 tarihli ve 4/39 sayılı etik kurul kararı ile yapılmıştır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: This study was produced from the data obtained in the "Evaluation of Face-to-Face and Distance Education Applications in Arabic Teaching and Development of Blended Teaching Opportunities" project numbered SAB-2022-10394, supported by Atatürk University Scientific Research Projects Coordination Unit. Ethics Committee Decision: The study was conducted with the ethics committee decision of Atatürk University Social and Human Sciences Ethics Committee Presidency dated 14.02.2022 and numbered 4/39.

Kaynakça/Reference

- Akçakoca, Yusuf. “Pandemi Dönemi Arapça Öğretiminde Seviye Sorunu -Gramer Örneği.” *1. Pandemi Sürecinde Yabancı Dil Öğretimi Uluslararası Kongresi 19-20 Haziran 2021*. Editör Mahmud Kaddum. İstanbul: Hiperyayın, 2021.
- Akdemir, Ömür. “Yükseköğretimimizde Uzaktan Eğitim.” *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi* 1, no. 2 (2011): 69-71. <https://doi.org/10.5961/jhes.2011.011>
- Akyüz, Yusuf. “Arapça Öğretiminde Drama Tekniği.” Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2014.
- Arslan, Melike vd. *Pandemi Sonrası Dönemde Açık Öğrenme ve Uzaktan Eğitim*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2021.
- Atatürk Üniversitesi. “Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Yol Haritası.” Erişim 24 Mart 2022. https://egitimdevam.atauni.edu.tr/wp-content/uploads/2021/09/Atatu%CC%88rk-U%CC%88niversitesi-Pandemi-Sonrasi-Uzaktan-Eg%CC%86itim-Yol-Haritasi_O%CC%88g%CC%86retim-Elemanı.pdf
- Aydemir, Melike. *Uzaktan Eğitim Program, Ders ve Materyal Tasarımı*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2018.
- Bozkurt, Aras. “Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını.” *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 3, no. 2 (2017): 85-124.
- Can, Ertuğ. “Coronavirüs (covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları.” *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 6, no.2 (2020): 11-53.
- Özcan, Murat. *Kuramdan Uygulamaya-Arapça Dil Becerilerinin Öğretimi*. Editör Gürkan Dağbaşı. İstanbul: Akdem, 2018.

- Dereli, Muhammet Vehbi. “Küresel Salgın Döneminde Uzaktan Eğitimle Arapça Öğretimi-NEÜ İlahiyat Fakültesi Hazırlık Sınıfı Örneği.” *Olağandışı Dönemlerde Ahlak Ve Vicdan Ekseninde Değişim Süreklilik ve Sürdürülebilirlik* içinde ed. Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar vd. 2 cilt. (Konya: Sebat Ofset Matbaacılık, 2021).
- Dolmacı, Mustafa ve Ahmet Dolmacı. “Eş Zamanlı Uzaktan Eğitimle Yabancı Dil Öğretiminde Öğretim Elemanlarının Görüşleri: Bir Covid 19 Örneği.” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 18, no. 2 (2020): 706-732. <https://doi.org/10.37217/tebd.783986>
- Eroğlu, Aysun ve Alpaslan Okur. “Yabancı Dil Olarak Türkçeyi Uzaktan Öğretenlerin Uzaktan Öğretime İlişkin Metaforik Algıları.” *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 10 (2021): 325-338. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1011455>.
- Graham, Charles R. “Blended Learning Systems Definition, Current Trends and Future Directions.” *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives*. 3-21. Editör Curtis J. Bonk ve Charles R. Graham. San Francisco: Pfeifer, 2006.
- Gündüzöz, Soner. “Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem Ve Teknikler: Pedagojik Bir Değerlendirme.” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29, no. 29 (2010): 35-53. <https://doi.org/10.17120/omuifd.71352>.
- Hebecci, Mustafa Tevfik ve Ertuğrul Usta. “Türkiye’de Harmanlanmış Öğrenme Eğilimleri: Bir Literatür Çalışması.” *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19 (2015): 195-219. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.23061>
- İşman, Aytekin. *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Karabacak, Kerim. “Lisansüstü Bilimsel Araştırma Teknikleri (BAT) Dersinin Uzaktan Öğretimi’ne İlişkin Uzaktan Öğretim Öğrencilerin Görüşleri.” *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde, Editör İsmail Güleç vd., 75-84. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları, (2013).
- Kırık, Ali Murat. “Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’deki Durumu.” *Marmara İletişim Dergisi / Marmara University Journal of Communication* 21 (2014): 73-94. <https://doi.org/10.17829/midr.20142110299>.
- Yüksek Öğretim Kurumu. Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar Rehberi. Erişim 24 Mart 2022. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2021/K%c3%bcresel%20Salg%c4%b1nda%20E%c4%9fitim%20ve%20c3%96%c4%9fretim%20S%c3%bcresel%20Y%c3%b6nelik%20Uygulamalar%20K%c4%b1lavuzu%202021.pdf>
- Öncü, Ali ve Recep Kırıcı. “Covid 19 Pandemi Sürecinde İlahiyat Arapça Hazırlık ve Lisans Öğrenimi Gören Öğrencilerin Deneyimleri Hakkında Bir Durum Çalışması.” *Turkish Academic Research Review* 6, no. 5 (2021): 1414-1446.

- Seggie, Fatma Nevra ve Yasemin Bayyurt. *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Şen Yaman, Gül. “Arapça Öğretiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Yönelik Akademisyen Görüşleri.” *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1. Uluslararası Yabancı Dil Eğitimi Sempozyumu Özel Sayısı (2022): 79-114.
- Toker Gökçe, Asiye. “Küreselleşme Sürecinde Uzaktan Eğitim.” *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 11 (2008): 1-12.
- Tümen Akyıldız, Seçil. “Pandemi Döneminde Yapılan Uzaktan Eğitim Çalışmalarıyla İlgili İngilizce Öğretmenlerinin Görüşleri (Bir Odak Grup Tartışması).” *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 21 (2020): 679-696. <https://doi.org/10.29000/rumelide.835811>
- Uluyol, Çelebi ve, Şirin Karadeniz. “Bir Harmanlanmış Öğrenme Ortamı Örneği: Öğrenci Başarısı ve Görüşleri.” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi* Haziran 6, no. 1 (2009): 60-84.
- Ünsal, Haluk. “Yeni Bir Öğrenme Yaklaşımı: Harmanlanmış Öğrenme.” *Milli Eğitim Dergisi* 40, no. 185 (2010): 130-137.
- Yılmaz, Hacı. “Kuramdan Uygulamaya Arapça Dil Becerilerinin Öğretimi.” *Eskiyeni* 38 (2019): 171-173.
- Yüksek Öğretim Kurulu. Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar. Erişim 24 Mart 2022. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Uzaktan_ogretim/yuksekogretim_kurumlarinda_uzaktan_ogretime_iliskin_usul_ve_esaslar.pdf